# МЕҲНАТ ТАРБИЯСИ ОРҚАЛИ ЎҚУВЧИЛАРНИНГ ИЖТИМОИЙ ҲАЁТГА МОСЛАШИШЛАРИНИ ТАЪМИНЛАШ

**Дилшод Бахтиёрович Лухманов**
Чирчиқ давлат педагогика институти ўқитувчиси

## АННОТАЦИЯ

Ўқувчиларда мехнат тарбиясини ташкил этишнинг замонавий усули уларда мехнат кўникмасини шакллантириш, мехнат мохиятини англатиш, мехнатга онгли муносабат, муайян ижтимоий-фойдали мехнат ҳаракати ёки касбий кўникма ва малакаларини шакллантиришга йўналтирилган педагогик фаолият жараёни ҳисобланади. Мазкур жараённи олиб борилишида ижтимоий тарбиянинг зарур таркибий қисмлари қўлланилади. Энг асосийси меҳнат тарбияси орқали ижтимоий ривожланишни ташкил этиш жараёнида ва унинг натижасида қаноатланиш вужудга келади..

**Калит сўзлар:** Меҳнат, тарбия, мафкура, жамоа, таълим

# ENSURING STUDENTS' ADAPTATION TO SOCIAL LIFE THROUGH LABOR EDUCATION

**Dilshod Bakhtiyorovich Lukhmanov**
Teacher of Chirchik State Pedagogical Institute

## ABSTRACT

The modern way of organizing the work of pupils is a process of pedagogical activity aimed at the formation of work skills, expressing the essence of the work, the conscious attitude to work, the formation of certain socially useful labor or professional skills and qualifications. The necessary components of social training are used in this process. The most important thing is that in the process of social development through labor education and in the result of which it becomes satisfied.

**Keywords:** Labor, education, ideology, community,education

## КИРИШ

Ўзбекистон республикаси “Таълим тўғрисидаги қонуни ва кадрлар тайёрлаш миллий дастури”да белгиланганидек замон талабини амалга ошириш таълим сифатини юксалтириш мақсади давлатимизнинг асосий вазифалардан

биридир. Шу сингари юртимизда 2017-2021 йилларга белгиланган харакатлар стратегияси давлат дастурида тўртинчи бандини бажариш асосий вазифаларимиздан бири ҳисобланади.

Қуйидаги вазифаларни олиб қарасак унда ўқувчиларни хар томонлама юксак қобилиятли қилиб тарбиялаш, унда мехнат тарбиясининг ўрни ва роли алохида ахамиятга эгадир. Мазкур тарбияни олиб бориш оила, маҳалла ва таълим муассасалари зиммасидаги асосий вазифалардан ҳисобланади. Мехнат тарбиясини шакллантиришни ўқувчиларда олиб қарайдиган бўлсак, таълим муассасаларида айнан ўқитувчи томонидан уларни мехнатсеварликка ўргатиш билан амалга ошади.

## АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Ўқувчилар томонидан бажарилаётган мехнат машғулотини хар томонлама етарли тарзда ташкил этиш ўқитувчининг методикасига боғлиқдир. Методика ва педагогик технологияларни мехнат дарсларида қўллаш ўқувчини фанга қизиқтиришга олиб келади. Хар бир фаолия сингари мехнат фаолияти хам ўз ўрнида ташкил қилинган қизиқарли мехнат машғулоти билан амалга ошади. Мехнатни ташкил этиш мақсади қуйидагиларга асосланади;

-Ташкил қилинаётган мехнат машғулотини ўқувчилар ёшига мос тарзда ишлаб чиқилиши;

-Мехнат машғулотини олиб борилишида ҳавфсизлик қоидаларига амал қилиш;

Машғулот учун етарли асбоб ускуналарни таъминлаш;

-Машғулот давомида метод ва усулларни қўллаш тартиби;

-Машғулот учун зарур йўриқнома мавжудлиги;

-Якка ва жамоа фаолияти тартиби;

-Мехнат тарбиясида рағбатлантириш ва чора-тадбирни амалга ошириш;

-Меҳнат тарбиясида намунали иш;

-Мехнат машғулотларида осондан мураккабига ўтиш ва шу кабилардир.

Яна шуни алохида таъкидлаб ўтишнинг ўрни жоиз, ўқувчиларга меҳнатнинг моҳиятини чуқур англатиш, уларда меҳнатга онгли муносабат, шунингдек, муайян ижтимоий-фойдали ҳаракат ёки касбий кўникма ва малакаларини шакллантиришга йўналтирилган педагогик фаолият жараёни ҳисобланиб, ижтимоий тарбиянинг зарур таркибий қисмларидан бири ҳисобланади. Энг асосийси меҳнат тарбиясини шундай ташкил этиш керакки, инсон меҳнат жараёни ва унинг натижасидан қаноатланишини таркиб топтиришга кўмаклашсин. Меҳнат тарбиясининг пировард мақсади шахс

характерининг асосий хислати сифатида унинг меҳнатга бўлган эҳтиёжини шакллантиришдир. Ўқувчиларнинг ижтимоий ривожланишини таъминлашда меҳнат тарбияси муҳим шартлардан бири бўлиб ҳисобланади. Унинг амалга оширилиши давлат томонидан олиб борилаётган ижтимоий ва иқтисодий сиёсат мазмуни билан белгиланади.

## НАТИЖАЛАР

Ўзбекистонда, бозор иқтисодиёти муносабатларини шакллантиришнинг асосий тамойиллари жамиятда амалга оширилаётган ижтимоий ислоҳотларнинг асоси саналади. Ҳозирги даврда техника ва технологиялар ривожланишини юксак босқичга кўтариш учун ишлаб чиқаришни кенг кўламда компютерлаштириш, истеъмол маҳсулотларини жаҳон стандартлари даражасида ишлаб чиқишни йўлга қўйиш талаб этилмоқда.Буларнинг барчаси юксак интеллектуал ва жисмоний камолотга эга бўлиш, ишлаб чиқариш жараёнларининг илмий-техникавий ва иқтисодий асосларидан тўлақонли хабардор бўлиш, меҳнатга онгли, ижодий муносабатда бўладиган ёшларни тарбиялашни тақоззо этади. Бу эса, ўз навбатида, таълим муассасаларида меҳнат таълими ва тарбиясини ташкил этишга нисбатан улкан талабларни қўяди.

## МУҲОКАМАЛАР

Меҳнат тарбиясининг мақсади ўқувчиларда меҳнатга онгли муносабатни шакллантиришдир. Мазкур мақсадга эришиш йўлида қуйидаги вазифаларни ижобий ҳал этиш мақсадга мувофиқ:

—ёш авлодда меҳнат қилиш истагини қарор топтириш ва уларни замонавий ишлаб чиқаришнинг турли соҳаларида фаолият юритишга тайёрлаш;

—ўқувчиларда умумжамият манфаати йўлида меҳнат қилиш эҳтиёжини ҳосил қилиш;

—Ўқувчиларни мехнат қилиш орқали ақлий қобилиятларини ривожлантириш;

—ўқувчиларнинг мавжуд билимларини узлуксиз равишда такомиллаштириб боришлари учун зарур шарт-шароитни яратиш;

— ўқувчиларда меҳнат кўникма ва малакаларини таркиб топтириш;

—ўқувчилар фаолиятида юқори маданият, мақсадга интилиш, ташкилотчилик, меҳнат интизоми, тадбиркорлик, тежамкорлик, ишни сифатли бажариш, моддий бойликларга эҳтиёткорона муносабатда бўлиш, ҳаётий фаолият йўналишини белгилаш малакаларини шакллантириш;

— ўқувчиларда давлат иқтисодий-сиёсати мазмунига таянган ҳолда улар яшаб турган ҳудудлар ишлаб чиқариш хусусиятларига мувофиқ касбларни эгаллашга бўлган қизиқишларини ошириш;

— ўқувчиларни касбга йўллаш, уларни меҳнат фаолиятининг барча турлари, шунингдек, улар яшаётган ҳудудда эҳтиёж мавжуд бўлган мутахассисликлар билан таништириш. Мазкур вазифалар тизимида ўқувчиларни меҳнатга психологик ва амалий жиҳатдан тайёрлаш уларнинг қизиқиш ва қобилиятларини аниқлаш орқали амалга оширилади. Меҳнат тарбияси ўқувчиларнинг ақлий, маънавий-ахлқий жисмоний ва эстетик тарбияси билан ўзаро боғлиқ ҳолда яхлит тизимда амалга оширилади. Мазкур тарбияни олиб боришда қуйидагилар назарда тутилади;

1. Ўқувчилар меҳнат тарбиясида ақлий тарбия, уларни касбга тайёрлашнинг асоси саналади. Зеро, меҳнат — назарий ва амалий билимларни эгаллашга ёрдам беради, билим эса ўз навбатида шахсни меҳнатга тайёрлашни такомиллаштиради. Меҳнат тарбиясининг самарадорлиги ўқувчиларни меҳнат фаолиятига тайёрлаш жараёнида ҳар томонлама ривожланган шахсни тарбиялаш вазифаси билан белгиланади.

2. Меҳнат тарбияси эстетик тарбия билан мустаҳкам алоқа олиб боради. Меҳнат тарбияси мазмунига эстетик элементларни сингдириш асосида уни амалга ошириш ўқувчилар меҳнат тарбиясида катта аҳамият касб этади. Меҳнатда гўзаллик ва ўз меҳнатидан завқланиш унинг янада самарали кечишига ёрдам беради.

3. Миллий истиқлол мафкурасининг ижтимоий-иқтисодий асослари ҳақида фикр юритилар эканмиз: «Миллий истиқлол мафкураси ўз мазмунига кўра, ҳар бир фуқаронинг муносиб турмуш даражасини таъминлайдиган фаровон ҳаёт кечиришга чорлайди. Ҳар бир инсонни, у қайси шаклдаги мулкчилик асосида меҳнат фаолияти билан шуғулланмасин, шахсий манфаатларини жамият ва давлат манфаати билан ўзаро уйғунлаштириб яшашга ундайди.

## ХУЛОСА

Юқоридагиларга асосланиб, ўқувчиларга меҳнат тарбиясини ташкил этишда қуйидаги мезон сифатида кўрсатиш мумкин:

—меҳнатнинг ижтимоий аҳамиятининг ўқувчилар томонидан тушунилиши;

—ўқувчиларнинг ихтиёрий равишда меҳнат қилишлари;

— ўқувчиларда меҳнат қилмай ҳаёт кечирувчиларга нисбатан нафрат уйғотиш;

—ўқувчиларда меҳнат ва меҳнат жамоасига ҳурмат туйғуларини барқарорлиги;

— ўқувчиларни мехнат фаолиятида жавобгарликни ҳис этиш туйғусини тарбиялаш;

— ўқувчиларнинг меҳнатга онгли муносабатда бўлишларига эришиш;

— меҳнатда мустақил ижодкорликни қўллаб-қувватлаш;

— ўқувчиларда давлат ва халқ мулкини кўз қорачиғидай асраш туйғуларини шакллантириш;

— меҳнатда дўстлик ва ҳамкорликка эришиш;

—ўқувчиларнинг меҳнатинииг гўзаллик манбайи сифатида тушунишларига эришиш ва бошқалар шу жумладандир.

## REFERENCES

1. Abduxamidov, S. M., & Shadiyev, A. Y. (2020). Milliy qadriyatlar qadr topgan maskan. *Maktab va hayot*, *2*(1), 25-26.

2. Achilov T., Shadiyev A., & Hayitboyeva S. (2019). Activities in Decision of Healthy Life. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies*, *17*(2), 140-143.

3. Eraliyevich, S. X., Orinbayevna, A. S., & Shavkatovich, X. R. (2020). THE IMPORTANCE OF EXHIBITIONS AND COMPETITIONS IN ORGANIZING FINE ART CLUBS IN SCHOOLS. *JOURNAL OF CRITICAL REVIEWS*, *7*(15), 2519-2523.

4. Ergashev M., Butunov J., & Xumoyun M. (2020). International Journal of Advanced Research in Science, Engineering and Technology. *The Experience of Using Polymer Coolant in Electrical Contact Baking*, *7*(6), 14116-14119.

5. Khamidov, J. A., & Sayidova, M. X. (2020). About Some Forms, Methods Of Labor Education Of Younger School Children. *International Journal of Research*, *07*(04), 375-378.

6. Lukhmanov, D. B., & Khaydarov, M. E. (2019). People's Labor Traditionsin The Process of Labor Preparation for Schoolchildren. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, *24*(09), 2405-2412.

7. MATYOKUBOV K. (2020). Using-IT-Technologies and Reseources and in the Teaching OF the school Course in General Physics. *International Online Conference on Economics and Social Sciences*, *9*(1), 84-89.

8. Umaraliyeva D., Nurmatov F., & Atabekov F. (2020). THE PROBLEM OF GENDER EQUALITY IN SPORTS: STAGES OF DEVELOPMENT OF WOMEN'S SPORTS IN UZBEKISTAN. *KONSENSUS*, *3*(1), 106-116.

9. Yakubova M. (2020). TA'LIM-TARBIYA JARAYONIDA KREATIV YONDASHUVNING DOLZARBLIGI VA UNING AHAMIYATI. *Xalq ta'limi*, *3*(1), 84-88.
10. Абдувалиевич, А. У., & Рузиқулович, Б. Ж. (2020). КОМПЛЕКСНАЯ УБОРКА ХЛОПКА-СЫРЦА МЕХАНИЗИРОВАННЫМ СПОСОБОМ. *ПРОЦЕССЫ И МАШИНЫ АГРОИНЖЕНЕРНЫХ СИСТЕМ*, *1*(70).
11. Халмухамедова, М. А. (2020). Нақшбандия тариқати воситасида талабаларнинг касбий компетентлигини такомиллаштириш (технологик таълим мисолида). *Муғаллим*, *1*(1).
12. Шадиев А. (2020). СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ, СПОСОБСТВУЮЩИЕ РАЗВИТИЮ УСПЕШНОСТИ СТУДЕНТОВ ВУЗА ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ. *Pedagogik mahorat*, *2*(6), 29-31.
13. Шермухамедов Р., & Бурханов А. (2020). СУЩНОСТЬ ВОСПИТАНИЯ И ЕГО МЕСТО В ЦЕЛОСТНОЙ СТРУКТУРЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА. *XALQ TA'LIMI*, *3*(1), 120-123.